

Lovforslag nr. L 167. Fremsat den 18. december 1991 af justitsministeren (Engell)

Forslag

til

Lov om ændring af straffeloven og retsplejeloven

(Beskyttelse af vidner m.v.)

§ 1

I borgerlig straffelov, jf. lovbekendtgørelse nr. 607 af 6. september 1986 som ændret senest ved lov nr. 793 af 27. november 1990, foretages følgende ændringer:

1. Kapiteloverskriften i 14. kapitel affattes således: »Forbrydelser mod den offentlige myndighed m.v.«.

2. § 123 affattes således:

»§ 123. Den, som med trussel om vold forulemper eller som med vold, ulovlig tvang efter § 260, trusler efter § 266 eller på anden måde begår en strafbar handling mod en person eller dennes nærmeste i anledning af personens forventede eller allerede afgivne forklaring til politiet eller i retten, straffes med hæfte eller fængsel indtil 6 år, under formildende omstændigheder med bøde.«

§ 2

I retsplejeloven, jf. lovbekendtgørelse nr. 748 af 1. december 1989, som ændret senest ved lov nr. 348 (§ 56) og nr. 349 af 6. juni 1991, foretages følgende ændringer:

1. § 835, stk. 2, affattes således:

»Stk. 2. Statsadvokaten kan give forsvareren pålæg om ikke at videregive oplysning om et vidnes bopæl eller navn, stilling og bopæl til den tiltalte, såfremt statsadvokaten under domsforhandlingen agter at fremsætte begæring om rettens bestemmelse om, at disse op-

lysninger ikke må meddeles den tiltalte, jf. § 848, stk. 2. Afgørelsen kan af forsvareren indbringes for retten«.

2. § 848 affattes således:

»§ 848. Formanden kan beslutte, at tiltalte skal forlade retssalen, mens et vidne eller en medtiltalt afhøres, når særegne grunde taler for, at en uforbeholden forklaring ellers ikke kan opnås.

Stk. 2. Retten kan, hvis det må antages at være uden betydning for tiltaltes forsvar, på begæring bestemme

- 1) at et vidnes bopæl ikke må oplyses for tiltalte, såfremt afgørende hensyn til vidnet taler derfor, eller
- 2) at et vidnes navn, stilling og bopæl ikke må oplyses for tiltalte, såfremt afgørende hensyn til vidnet gør det påkrævet.

Stk. 3. Er der truffet bestemmelse efter stk. 2, nr. 2, kan retten yderligere bestemme, at tiltalte skal forlade retssalen, mens vidnet afhøres, hvis der er grund til at antage, at vidnet eller vidnets nærmeste vil blive udsat for alvorlig fare, hvis tiltalte får kendskab til vidnets identitet.

Stk. 4. Formanden afgør, om tiltalte skal forlade retssalen under den forudgående forhandling om begæringer fremsat efter stk. 2 og 3.

Stk. 5. Har en tiltalt måttet forlade retssalen, mens et vidne eller en medtiltalt afhøres, skal retten, når tiltalte på ny kommer til stede i retssalen, give oplysning om, hvem der har afgivet forklaring i tiltaltes fravær, og gengive forklara-

ringens indhold for tiltalte. Retten afgør, om gengivelsen af forklaringen skal ske, før eller efter at tiltalte selv har afgivet forklaring. Oplysning om vidnets bopæl eller navn, stilling og bopæl skal dog ikke meddeles tiltalte, hvis retten har truffet bestemmelse om hemmeligholdelse efter stk. 2, nr. 1 eller 2.

Stk. 6. Afgørelse om hemmeligholdelse af et vidnes navn, stilling og bopæl, jf. stk. 2, nr. 2, og stk. 3 træffes ved kendelse. I kendelsen anføres de konkrete omstændigheder i sagen, hvorpå det støttes, at betingelserne for hemmeligholdelse er opfyldt. Kendelsen kan til enhver tid omgøres. Rettens afgørelse efter stk. 2, nr. 2, og stk. 3 kan påkæres«.

§ 3

Stk. 1. Loven træder i kraft dagen efter bekendtgørelsen i Lovtidende.

Stk. 2. § 2 finder anvendelse i alle sager, som ikke er endeligt afgjort ved lovens ikrafttræden.

§ 4

§ 1 gælder ikke for Færøerne, men kan ved kongelig anordning helt eller delvis sættes i kraft for denne landsdel med de afvigelser, som de særlige færøske forhold tilsiger.

Bemærkninger til lovforslaget

Almindelige bemærkninger

1. Indledning

Lovforslaget har til formål at beskytte vidner. Vidners retsstilling foreslås styrket dels gennem et særligt strafferetligt værn, dels ved at der i ganske særlige tilfælde kan ske hemmeligholdelse af vidnets identitet over for tiltalte, ligesom det foreliggende forslag indeholder en ny bestemmelse vedrørende tidspunktet for gengivelsen af et vidnes eller en medtiltaltes forklaring.

Lovforslaget er samtidig med fremsættelsen sendt til høring hos de berørte myndigheder og organisationer.

1.1. Den strafferetlige beskyttelse af vidner.

Den strafferetlige beskyttelse af vidner har ikke hidtil været udtrykt i én samlet lovbestemmelse, men beroet på en henførelse af det konkrete sagsforhold til reglerne i straffeloven, f.eks. om vold, ulovlig tvang og trusler.

Forslaget går ud på at indsætte en særlig bestemmelse i straffeloven med en kvalificeret beskyttelse af et vidne i en straffesag eller i en civil sag, herunder vidnets nærmeste i form af en strafferamme på indtil 6 års fængsel. Forslaget tilsigter samtidig at beskytte medgerningsmænd, der ofte – i større eller mindre omfang – afgiver forklaring også om andres andel i overtrædelser.

Den nye bestemmelse med en særlig strafferetlig beskyttelse for så vidt angår vidner foreslås indsat som § 123 i straffeloven.

1.2. Retsplejelovens beskyttelsesregler for vidner.

Lovforslaget har endvidere til formål at muliggøre, at et vidnes identitet i ganske særlige tilfælde kan hemmeligholdes for den tiltalte.

Efter forslaget gives der domstolene mulighed for efter en konkret vurdering af omstændighederne i den enkelte sag at bestemme, at et vidnes navn, stilling og bopæl skal hemmeligholdes for den tiltalte. Det er en betingelse for hemmeligholdelse, at det må antages at være uden betydning for tiltaltes forsvar, at

tiltalte kender vidnets identitet, og herudover, at afgørende hensyn til vidnet gør hemmeligholdelse påkrævet. Retten kan i forbindelse hermed yderligere bestemme, at tiltalte skal forlade retssalen under vidnets forklaring, hvis der er grund til at tro, at tiltalte eller dennes nærmeste ellers vil blive udsat for alvorlig fare.

De foreslåede regler indebærer ikke nogen begrænsning i den tiltaltes adgang til at få kendskab til de vidneforklaringer, som afgives i sagen mod ham. Der sker således ingen ændring i den gældende bestemmelse om, at tiltalte har et ubetinget krav på at få kendskab til indholdet af de vidneforklaringer, der er afgivet i hans fravær. Efter forslaget er det således alene kendskab til vidnets identitet og udseende, der kan forholdes den tiltalte.

De foreslåede regler vil kunne anvendes, hvor der er tale om såkaldt »tilfældige« vidner, dvs. personer, som tiltalte ikke kender i forvejen, og som ved en ren tilfældighed overværer eller bliver offer for en forbrydelse. I disse tilfælde vil det nemlig kun helt undtagelsesvist have betydning for tiltaltes forsvar at kende den pågældende persons identitet.

Retten bestemmelse om hemmeligholdelse af et vidnes identitet berører efter forslaget ikke forsvarerens ret til at overvære vidnets forklaring samt stille spørgsmål til vidnet og til herigennem at få fuldt kendskab til vidnets identitet.

Endelig foreslås det som en yderligere retssikkerhedsgaranti, at rettens afgørelse om hemmeligholdelse af et vidnes identitet kan påkæres, også under domsforhandlingen.

2. Gældende ret.

2.1. Den strafferetlige beskyttelse af vidner.

I almindelighed har et vidne pligt til at afgive vidneforklaring i retten, jf. retsplejelovens § 168, og nægter vidnet at afgive forklaring, har retten efter retsplejelovens § 178 mulighed for at benytte forskellige tvangsmidler med henblik på at formå vidnet til at afgive forklaring.

Reglerne om vidnepligt modificeres bl.a. af vidnefritagelsesreglen i retsplejelovens § 171, hvorefter

der i visse nærmere angivne tilfælde ikke foreligger vidnepligt på grund af hensyn til vidnet. Det bestemmes således i retsplejelovens § 171, stk. 2, at der ikke består vidnepligt, såfremt forklaringen antages at vil le

- 1) udsætte vidnet selv for straf eller tab af velfærd eller
- 2) udsætte hans nærmeste for straf eller tab af velfærd eller
- 3) påføre vidnet selv eller hans nærmest anden væsentlig skade.

»Tab af velfærd« er i praksis blevet forstået som også omfattende fysisk overlast. Et vidne vil således bl.a. kunne være vidnefritaget, såfremt en tiltalt i en straffesag eller eventuelt andre har fremsat trusler om represalier i form af fysiske overgreb på vidnet selv eller hans nærmeste med det formål at hindre vidnet i at afgive vidneforklaring.

Den under nr. 1 nævnte vidnefritagelsesgrund giver vidnet en undtagelsesfri ret til at nægte at afgive forklaring. I de under nr. 2-3 nævnte tilfælde kan retten på trods af vidnefritagelsesgrunden pålægge vidnet at afgive forklaring, når forklaringen anses for at være af afgørende betydning for sagens udfald, og sagens beskaffenhed og dens betydning for vedkommende part eller samfundet findes at berettigede dertil, jf. retsplejelovens § 171, stk. 3. Vælger vidnet trods en foreliggende vidnefritagelsesgrund at afgive forklaring eller pålægger retten vidnet at afgive forklaring i medfør af retsplejelovens § 171, stk. 3, skal retten påse, at der tages særligt hensyn til vidnet, jf. retsplejelovens § 173, stk. 2. Der kan i dette øjemed bl.a. træffes bestemmelse om dørlukning under forklaringen eller nedlægges forbud mod offentlig gengivelse af forklaringen.

Straffeloven indeholder ikke bestemmelser, der specifikt omhandler angreb mod vidner m.v. Imidlertid findes der en række bestemmelser i loven, der vil kunne være anvendelige på den, der udsætter vidner eller vidners nærmeste for pression eller represalier. Typisk kan pression bestå i udøvelse af vold eller ulovlig tvang eller i form af fremsættelse af trusler på livet. Der kan også tænkes situationer, hvor der udøves hævn i form af hærværk på et vidnes ejendom eller i form af farefremkaldelse. Men også andre af straffelovens bestemmelser, f.eks. bestemmelsen om tyveri, kunne blive relevante i relation til disse situationer rettet mod vidner.

2.1.1. Vold.

Efter straffelovens § 244 straffes den, som øver vold (fysiske krænkelser) mod eller på anden måde

angriber en andens legeme med bøde, hæfte eller fængsel indtil 1 år og 6 måneder.

Straffeloven indeholder i § 245 en bestemmelse om kvalificeret vold, hvorefter maksimumstraffen for vold kan forhøjes til 4 års fængsel. § 245, stk. 1, omfatter den vold, der efter sin beskaffenhed må betegnes som særlig rå, brutal eller farlig, eller som har karakter af mishandling.

Efter § 245, stk. 2, straffes den, der forsætligt tilføjer en anden person skade på legeme eller helbred. Ikke kun den fysiske, men også den psykiske helbredstilstand er omfattet.

Hvis et legemsangreb omfattet af § 245 har været af en så grov beskaffenhed eller haft så alvorlige følger, at der foreligger særdeles skærpende omstændigheder, kan straffen stige til fængsel i 8 år, jf. straffelovens § 246.

2.1.2. Ulovlig tvang.

Straffelovens § 260 omhandler ulovlig tvang. Ulovlig tvang vil sige, at en person ved visse midler uretmæssigt tvinger nogen til noget. Bestemmelsen værner retten til selvbestemmelse og friheden til selv at handle. Ulovlig tvang består i at tvinge en anden til at »gøre, tale eller undlade noget«. Det kan eksempelvis være et vidnes undladelse af at fremkomme med oplysninger eller et vidnes fremsættelse af urigtige oplysninger. »Tåle« omfatter tilfælde, hvor offeret tvinges til at finde sig i en nedværdigende behandling. Truslerne behøver ikke at være udtrykkelige. Det kan fremgå af selve situationen. Den, der truer skal have forstået, at hans ord eller adfærd har haft en truende karakter, og han skal have tilsigtet eller på anden måde haft forsæt til at virke bestemmende. Der skal være årsagssammenhæng mellem volden eller en af de i § 260 angivne trusler på den ene side og den ønskede handling eller undladelse fra den krænkede på den anden side. Ulovlig tvang straffes med bøde, hæfte eller fængsel indtil 2 år.

2.1.3. Trusler.

Som omtalt ovenfor kan trusler være strafbare, når de benyttes som midler til at tvinge en anden. Uden for denne ulovlige tvang falder trusler, der ikke fremsættes med forsæt til at virke handlingsbestemmende, men udgør et angreb på andres »fred«. § 266 handler om sådanne skræmmende trusler. Gerningsmanden skal have truet med »at foretage en strafbar handling«, og truslen skal være »egnet til hos nogle at fremkalde alvorlig frygt for eget eller andres liv, helbred eller velfærd«. Bedømmelsen af truslens »egnethed« angår dens indhold, grovhed og evne til at vække frygt. Det kræves ikke, at adressaten faktisk

blev bange, men blot at truslen har været egnet til at fremkalde frygt.

Den truende skal ikke have haft forsæt til at gøre alvor af truslen. Truslerne kan fremsættes i ord eller under anvendelse af kniv, skydevåben m.v.

Overtrædelse af § 266 straffes med bøde, hæfte eller fængsel indtil 2 år.

2.1.4. Hensynsløs farefremkaldelse.

Bestemmelsen i § 252 om forsætlig farefremkaldelse vil typisk finde anvendelse på affyring af skud. Bestemmelsen vil f.eks. kunne bruges, hvor en person skyder hen over hovedet på en anden, men hvor der ikke er tilstrækkeligt bevis for drabsforsæt.

2.1.5. Hærværk.

Efter straffelovens § 291 kan der fastsættes straf over for den, som ødelægger, beskadiger eller bortskaffer ting, der tilhører en anden. Bestemmelsen vil således også kunne anvendes, hvis der udøves hærværk, f.eks. med et hævnmotiv, over for vidner i en straffesag. Den almindelige strafferamme efter § 291 er bøde, hæfte eller fængsel op til 1 år. Under skærpende omstændigheder kan straffen stige til fængsel i 4 år.

2.1.6. Retspraksis.

Den offentliggjorte retspraksis på området er sparsom. I Ugeskrift for Retsvæsen 1991 er der på side 587 gengivet en Vestre Landsrets dom, hvor den tiltalte blev fundet skyldig i trusler efter § 266, fremsat mod et vidne, da vidnet, der under en sag mod tiltalte havde afgivet vidneforklaring i byretten, var mødt op for at afgive vidneforklaring i landsretten. Tiltalte, der tidligere var dømt for vold (herunder tidligere vold mod vidnet) og trusler, blev idømt 40 dages fængsel, der også omfattede en mindre overtrædelse af lov om euforiserende stoffer. Endvidere kan der henvises til en Vestre Landsrets dom af 19. august 1991 gengivet i Ugeskrift for Retsvæsen 1991, side 874. I denne sag blev den tiltalte idømt 30 dages ubetinget fængsel for trusler efter § 266 fremsat over for et vidne, der havde afgivet vidneforklaring i en voldssag mod tiltalte. Truslerne var blevet fremsat over for vidnet ca. 1 år efter, at der var afsagt endelig dom i voldssagen. Herudover er der inden for den seneste tid afsagt nogle domme ved byretterne med en lidt højere strafudmåling i sager med trusler mod vidner.

2.2. Retsplejelovens beskyttelsesregler (anonyme vidner).

De gældende bestemmelser i retsplejeloven indeholder ikke hjemmel til at hemmeligholde vidners identitet for den tiltalte. En udtrykkelig lovregulering i retsplejeloven af dette spørgsmål blev indført ved lov nr. 321 af 4. juni 1986. Der henvises herom til det under pkt. 2.2.2. anførte. Ved en ændring af retsplejeloven i 1987, lov nr. 273 af 13. maj 1987, blev der alene indført adgang til i visse tilfælde at hemmeligholde et vidnes bopæl for den tiltalte.

Efter retsplejelovens § 848, stk. 1, kan retten beslutte, at tiltalte skal forlade retssalen, mens et vidne eller en medtiltalt afhøres, når særegne grunde taler for, at en uforbeholden forklaring ellers ikke kan opnås.

Har en tiltalt i henhold til denne bestemmelse været afskåret fra at overvære afhøringen af et vidne eller en medtiltalt, skal tiltalte, når han på ny kommer til stede i retssalen, have oplysning om, hvem der har givet forklaring i hans fravær, dog eventuelt uden oplysning om vidnets bopæl, jf. nedenfor, og om indholdet af forklaringen, for så vidt den angår ham.

Retten kan endvidere efter begæring træffe bestemmelse om, at et vidnes bopæl ikke må oplyses for tiltalte, såfremt afgørende hensyn til vidnets sikkerhed taler derfor, og det må antages at være uden betydning for tiltaltes forsvar, jf. retsplejelovens § 848, stk. 3.

Såfremt statsadvokaten under domsforhandlingen agter at fremsætte begæring om hemmeligholdelse af et vidnes bopæl, kan statsadvokaten i henhold til retsplejelovens § 835, stk. 2, under sagens forberedelse give forsvareren pålæg om ikke at videregive oplysninger om et vidnes bopæl til den tiltalte. Dette pålæg kan af forsvareren indbringes for retten.

Efter gældende ret er det således ikke muligt at hemmeligholde et vidnes navn for den tiltalte, mens vidnets bopæl under særlige omstændigheder kan hemmeligholdes for tiltalte under hele sagen. Retten kan træffe beslutning om, at tiltalte ikke skal være til stede i retssalen, mens et vidne afgiver forklaring, men tiltalte skal også i disse tilfælde have oplysning om, hvem der har afgivet forklaring, og om indholdet af vidneforklaringen, for så vidt den angår ham.

2.2.1. Gældende ret før forbudet mod anonyme vidner.

Indtil Folketingets vedtagelse af lov nr. 321 af 4. juni 1986 om forbud mod anonyme vidner indeholdt retsplejeloven ikke udtrykkelige bestemmelser om adgangen til i straffesager at føre vidner, hvis identitet holdes skjult for den tiltalte, men det var forudsat, at oplysning om et vidnes identitet kunne hemmeligholdes for den tiltalte.

I retspraksis var det i enkelte tilfælde blevet til-
ladt, at oplysninger om et vidnes identitet hemmelig-
holdtes.

Spørgsmålet om anvendelse af anonyme vidner
har været forelagt Højesteret i en sag fra 1983, jf.
Ugeskrift for Retsvæsen 1984 side 81. I denne sag
var en mand, der tidligere var straffet adskillige gan-
ge for bl.a. berigelsesforbrydelser, bordelvirksomhed
og overfald, herunder grov vold, sat under tiltale for
omfattende heroinhandel. I byretten og landsretten
var han fundet skyldig i videresalg af mindst 1 kg
heroin og idømt fængsel i 5 år og 6 måneder. Byret-
tens og landsrettens afgørelser byggede i væsentlig
grad på forklaringer afgivet af 2 vidner, hvis identitet
var holdt skjult for tiltalte, og hvis forklaring var af-
givet i retten uden tiltaltes tilstedeværelse. Under an-
ke til Højesteret påstod tiltalte dommen ophævet un-
der henvisning til, at der var begået en alvorlig ret-
tergangsfejl ved brugen af anonyme vidner. Ved af-
gørelsen delte Højesteret sig i et flertal på fem dom-
mere og et mindretal på to dommere.

Flertallet fandt ikke, at der var begået rettergangs-
fejl i byretten og landsretten og udtalte, at der undta-
gelsesvis kan ske anonym vidneførsel, såfremt der er
nærliggende risiko for, at vidnet eller vidnet nærtstå-
ende kan lide overlast, og såfremt hensynet til rets-
håndhævelsen på grund af sagens alvor og forklarings-
betydning for sagen, gør det påkrævet. I sådanne
tilfælde kan den tiltalte efter flertallets opfattelse
endvidere udelukkes fra at overvære forklaringernes
afgivelse eller afskæres fra efterfølgende at blive
gjort bekendt med forklaringen i det omfang, det er
nødvendigt for at hemmeligholde vidnets identitet.

Mindretallet fandt ikke, at retsplejeloven indehol-
der hjemmel til at hemmeligholde et vidnes identitet
eller til at afskære vidnet fra at blive bekendt med
indholdet af vidneforklaringen.

2.2.2. Tidligere lovforslag.

Under henvisning bl.a. til Højesterets dom fra
1983 fremsatte medlemmer af Socialistisk Folkeparti
og Venstresocialisterne i december 1984 et lovforslag
om forbud mod anonyme vidner. Under 1. behand-
lingen af forslaget tilkendegav justitsministeren, at
han ville anmode Retsplejerådet om en udtalelse om
spørgsmålet.

Retsplejerådet afgav herefter betænkning nr.
1056/1985 om anonyme vidner.

Retsplejerådet delte sig i et flertal på 6 medlem-
mer og et mindretal på to medlemmer.

Flertallet foreslog en lovregulering af området, så-
ledes at indholdet af vidneforklaringer aldrig kan
holdes hverken helt eller delvist hemmeligt for den
tiltalte. Endvidere foreslog flertallet en begrænset

adgang til – i praksis ved »tilfældige« vidner – at
hemmeligholde vidners navn, stilling og bopæl for
den tiltalte og til yderligere i disse situationer at be-
stemme, at tiltalte skal fjernes fra retssalen under
vidnets forklaring for derved at opnå, at også vidnets
udsende hemmeligholdes.

Mindretallet foreslog, at den retstilstand, som var
fastslået ved Højesterets afgørelse fortsat burde være
gældende.

Retsplejerådets forslag er udførligt omtalt i pkt.
3.2.2., hvortil henvises. Den 9. april 1986 fremsatte
justitsministeren et lovforslag om forbud mod hem-
meligholdelse af vidneforklaringer, som byggede på
flertallets indstilling i Retsplejerådets betænkning.

Forinden fremsættelsen af dette lovforslag havde
medlemmer af Socialistisk Folkeparti og Venstresoc-
ialisterne i oktober 1985 genfremsat det tidligere
lovforslag om forbud mod anonyme vidner.

Ved tredje behandlingen af de to forslag i maj
1986 blev justitsministerens forslag forkastet, mens
det af oppositionspartierne fremsatte forslag blev
vedtaget.

Der henvises for så vidt angår det sidstnævnte for-
slag til Folketingstidende, Folketingets forhandlin-
ger 1984-85, sp. 3582, 4816, tillæg A, sp. 1855 samt
Folketingstidende, Folketingets forhandlinger
1985-86, sp. 730, 1959, 11300 og 11570, tillæg A, sp.
1035, tillæg B, sp. 1565 og tillæg C, sp. 737.

For så vidt angår justitsministerens forslag henvi-
ses til Folketingstidende, Folketingets forhandlinger
1985-86, sp. 9318, 9859, 11300 og 11569 samt tillæg
A, sp. 5423 og tillæg B, sp. 1577.

Som omtalt under pkt. 2.2. har retsplejelovens be-
stemmelser om forbud mod hemmeligholdelse af
vidners identitet, som blev vedtaget ved lov nr. 321
af 4. juni 1986, herefter været gældende. Medlemmer
af de to ovennævnte partier fremsatte dog i novem-
ber 1986 forslag om ophævelse af den ved lov nr. 321
af 4. juni 1986 gennemførte bestemmelse om, at til-
talte skal have tilsendt en genpart af bevisfortegnel-
sen.

Forslaget blev vedtaget som lov nr. 273 af 13. maj
1987. Der henvises til Folketingstidende, folketing-
ets forhandlinger 1986-87, sp. 3023, 6102, 187 og
11363, samt tillæg A, sp. 2173, tillæg B, sp. 1497 og
tillæg C, sp. 511.

Ifølge loven, der fik sin endelige udformning gen-
nem vedtagelse af et i udvalgsbetænkningen stillet
ændringsforslag, ophævedes den i 1986 indførte be-
stemmelse i retsplejelovens § 835, 3. pkt., således at
anklagemyndigheden ikke længere har pligt til at
sende tiltalte en genpart af bevisfortegnelsen.

Samtidig blev et nyt stk. 3 indsat i § 848. Ifølge
denne bestemmelse kan retten på begæring bestem-

me, at et vidnes bopæl ikke må oplyses for tiltalte, såfremt afgørende hensyn til vidnets sikkerhed taler derfor, og det må antages at være uden betydning for tiltaltets forsvar. Endvidere blev der ved § 835, stk. 2, fastsat en adgang for anklagemyndigheden til at give forsvareren pålæg om ikke at videregive oplysninger om et vidnes bopæl til den tiltalte, såfremt der under domsforhandlingen agtes fremsat begæring om rettens bestemmelse om, at denne oplysning ikke må meddeles tiltalte. Pålægget kan af forsvareren indbringes for retten.

Ifølge forarbejderne til bestemmelsen (Retsudvalgets betænkning af 30. april 1987, Folketingstidende 1986/87, tillæg B, sp. 1497) skal der foretages en konkret vurdering af, om afgørende hensyn til vidnets sikkerhed taler for hemmeligholdelse af vidnets bopæl. Det anføres videre i betænkningen, at der kan være situationer, hvor vidnets identitet ikke kan fastslås, såfremt bopælen anonymiseres, og at det derfor yderligere er en betingelse, at hemmeligholdelse er uden betydning for tiltaltets forsvar.

3. Forslagets baggrund og indhold.

I justitsministerens redegørelse af 18. november 1991 til Folketingets Retsudvalg om »rockerkriminalitet« er det anført, at der som led i indsatsen mod rockerkriminalitet og anden bandekriminalitet vil blive fremsat forslag om skærpede sanktioner for forbrydelser mod vidner, ligesom det i redegørelsen er tilkendegivet, at der vil blive fremsat forslag om, at der på ny indføres en – meget begrænset – adgang til at føre vidner anonymt. Baggrunden for forslagene er således et fundamentalt ønske om i det hele taget at sikre de mennesker, der står frem i en retssag, den bedst mulige beskyttelse.

3.1. Den strafferetlige beskyttelse af vidner.

En række omtalte sager og diskussioner i offentligheden tyder på, at der i de senere år har været en stigende tendens til, at vidner i straffesager udtrykker alvorlig frygt for at afgive forklaring. Problemet synes navnlig at gøre sig gældende i forbindelse med sager om narkotikakriminalitet og i sager om grovere bandekriminalitet, herunder rockerkriminalitet.

Men også i en række sager med »mere almindelig kriminalitet«, f.eks. almindelige voldssager, gives der ofte af vidner udtryk for frygt for at afgive forklaring i sagen, bl.a. på grund af manglende retsbeskyttelse over for den tiltalte. Og her giver vidnefritagelsesreglerne i retsplejeloven ikke en samlet tilfredsstillende løsning. Vælger et vidne i en straffesag at benytte sig af vidnefritagelsesmuligheden og ikke afgive forklaring, vil dette betyde, at de oplysninger,

som vidnet sidder inde med, dermed ikke indgår i forbindelse med rettens afgørelse i den pågældende sag. Dette forhold vil kunne have afgørende betydning for anklagemyndighedens mulighed for at bevise den tiltaltets skyld.

Det er stødende for retsbevidstheden, hvis kriminelle gennem udøvelse af terror over for vidner kan gøre sig immune over for retsforfølgning. Det må endvidere befrygtes, at trusler mod vidner vil få et øget omfang, hvis det bliver kendt og udbredt, at kriminelle på denne måde kan frigøre sig for retsforfølgning.

Der er derfor grund til at overveje, om der fra samfundets side i dag reageres over for angreb mod vidner på en sådan måde, at tilliden til retssystemets evne til at kunne gribe effektivt ind over for forbrydelser ikke svigtes. Det er her af væsentlig betydning at kunne beskytte vidnet i forbindelse med selve vidneforklaringen. Retsplejelovens regler om vidnebeskyttelse og herunder særligt muligheden for efter lovforslaget at hemmeligholde vidnets identitet må her fremhæves, jf. nedenfor under pkt. 3.2.

Men for at opretholde tilliden til retssystemets funktion i samfundet er det også væsentligt at se på, om strafferammerne for de enkelte forbrydelsestyper er fastlagt på en sådan måde, at der også over for forbrydelserne i deres grovere fremtrædelsesformer er mulighed for at udmåle straffe, der er i overensstemmelse med den samfundsmæssige vurdering af de enkelte forbrydelsers grovhed.

I denne forbindelse kan der særligt peges på behovet for en skærpelse af strafferammerne for de forskellige forbrydelsestyper, som vidner kan blive udsat for. Her kan der være god grund til gennem en skærpelse af strafniveauet og strafferammerne at markere samfundets afstandtagen fra disse forbrydelser og samtidig styrke det strafferetlige værn mod represalier over for vidner og mod hindring af strafretsfølgning.

På denne baggrund foreslås der i straffeloven indsat en bestemmelse, som hjemler en forhøjet straf, når vidner m.v. udsættes for trusler, represalier m.m.

Ved udformningen af en straffebestemmelse af denne karakter er det nødvendigt at tage stilling til en række afgrænsnings spørgsmål. Der må således tages stilling til, hvem der skal være beskyttet af en sådan bestemmelse og hvilke handlinger bestemmelsen skal omfatte. Herudover skal der tages stilling til, hvor straffebestemmelsen skal placeres i straffeloven.

Hvad angår *den beskyttede personkreds*, må denne omfatte vidner i straffesager for dermed at markere, at beskyttelsen gælder alle, der har oplysninger af

betydning for den pågældende straffesag. Det er således ikke afgørende, om den pågældende på tidspunktet for den straffbare handling – volden eller truslen eller andre former for forulempelser mod vidnet – har været afhørt af politiet eller er indkaldt til at afgive forklaring i retten.

Derimod er det en forudsætning, at den straffbare handling begås i anledning af den forventede forklaring over for politiet eller i retten eller på grund af en allerede afgivet forklaring til politiet eller i retten.

Strafbare forulempelser i anledning af forklaringer til politiet eller i retten sker ofte over for medgerningsmænd i en straffesag, der i større eller mindre omfang aflægger tilståelse, også om andres andel i overtrædelsen

Medgerningsmanden har undertiden status som vidne i de tilfælde, hvor sagen for den pågældende er afgjort med endelig dom, typisk som tilståelses-sag. I andre tilfælde har vedkommende status som medtiltalt i samme sag, eller der verserer en særskilt sag, måske begrundet i andre forhold. Behovet for at beskytte den pågældende må imidlertid anses for at være det samme, hvadenten forklaringen afgives som vidne eller med status som sigtet/tiltalt. Derfor er udtrykket »vidne« ikke anvendt i selve lovteksten. I stedet tales om en persons forventede eller allerede afgivne forklaring til politiet eller i retten.

Men også vidner i civile sager må omfattes af den særlige vidnebeskyttelse. Formentlig vil tilfældene her være sjældnere, men der kan tænkes situationer, hvor et vidne trues forud for en forklaring i en civil retssag eller udsættes for efterfølgende repressalier. Der kan f.eks. nævnes den situation, hvor et vidne er indkaldt til at afgive forklaring i en fogsagsag rettet mod en eller flere kriminelt belastede personer, eller som vidne i en sag med kontraktmæssig uenighed, d.v.s. af formueretlig karakter, hvor sagen er anlagt af eller mod en eller flere stærkt belastede kriminelle personer.

Også den omfattede personkreds *nærmeste* må omfattes af vidnebeskyttelsen. Der kan henvises til, at hensynet til vidnet selv sidestilles med hensynet til vidnets nærmeste i vidnefritagelsesreglen i retsplejelovens § 171. Angreb og forulempelser mod de nærmeste vil kunne tænkes anvendt for på den måde at tvinge eller søge at påvirke et vidne til en bestemt handlemåde eller i form af efterfølgende repressalier. Det må fortsat være et krav, at forulempelsen over for vidnets nærmeste har sammenhæng med vidnets deltagelse i den konkrete straffesag eller civile sag.

En vurdering af *den tidsmæssige afgrænsning af beskyttelsesbehovet* må resultere i, at beskyttelsen i straffesager indtræder, så snart den straffbare hand-

ling er begået, og den pågældende person herefter er én, som kan afgive forklaring og dermed afgive oplysninger, der er af betydning for straffesagen. Fra dette tidspunkt kan der f.eks. blive rettet trusler mod vidnet for at påvirke vidnets forklaring i det videre sagsforløb, eventuelt således at vidnet trues til tavshed. Beskyttelsen af vidnet må fortsætte under hele straffesagen, d.v.s. tillige under en eventuel ankebehandling, og også efter straffesagens afslutning er der behov for en opretholdelse af vidnebeskyttelsen. Der kan her indtræde handlinger, hvorefter vidnet udsættes for repressalier – f.eks. i form af vold eller hærværk – i anledning af en afgivet forklaring i en straffesag. Der bør derfor ikke fastsættes særlige regler om den tidsmæssige afslutning af vidnebeskyttelsen. Alle straffbare forulempelser foretaget over for et vidne, der har sammenhæng med vidnets deltagelse i en straffesag, bør være omfattet af en særlig regel om vidnebeskyttelse.

I civile sager vil det ligeledes være uhensigtsmæssigt at operere med nogen fast tidsmæssig afgrænsning af beskyttelsen af vidnerne. Her vil et let konstaterbart tidspunkt være, når den pågældende er indkaldt til at afgive forklaring i retten i en civil sag, men vidnebeskyttelsen må også her i princippet antages at indtræde tidligere, når det er sikkert, at den pågældende person er en, der kan afgive forklaring og dermed afgive oplysninger, der er af betydning for sagen. For så vidt angår den videre beskyttelse af vidnet i civile sager, er der her på tilsvarende måde som i straffesagerne et behov for at lade vidnebeskyttelsen følge hele sagen. Og således, at der også efter den civile sags afslutning gælder en særlig vidnebeskyttelse.

Behovet for en vidnebeskyttelsesregel består som nævnt ovenfor særligt ved *forbrydelsestyperne* vold, trusler, ulovlig tvang, samt måske også med hensyn til hensynsløs farefremkaldelse og hærværk. Men også andre straffebestemmelser kunne tænkes aktuelle, hvor den straffbare handling har været rettet mod et vidne. Således kunne et tyveri efter straffelovens § 276 blive begået som udtryk for en straffe- eller hævnaktion i forhold til et vidne, som stod over for eller havde afgivet forklaring i en straffesag eller en civil sag.

Der er i den foreslåede bestemmelse foretaget en afgrænsning af det straffbare gerningsindhold til de bestemmelser, der som nævnt oven for er de typiske ved udøvelse af pression eller repressalier over for vidner. Med udtrykket »eller på anden måde begår en strafbar handling« er det tilkendegivet, at også andre straffbare handlinger kan komme på tale som omfattet af den skærpede vidnebeskyttelsesregel. F.eks. vil bestemmelsen kunne finde anvendelse,

F. t. l. vedr. straffeloven og retsplejeloven

hvis hærværk bliver begået med den hensigt at forulempe et vidne, som står over for at skulle afgive forklaring i en straffesag eller som efterfølgende repressalie over for et sådant vidne. Det er en betingelse, at der med handlingen er realiseret et gerningsindhold i en straffebestemmelse.

De bestemmelser, der er nævnt ovenfor, hører under hvert sit kapitel i straffeloven. Der må derfor tages stilling til, hvor en beskyttelsesregel hensigtsmæssigt kan *placeres i straffeloven*. Af tekniske grunde, men også for at styrke den præventive værdi af en sådan beskyttelsesregel, forekommer det hensigtsmæssigt at opstille en samlet bestemmelse, der kan yde vidner og deres nærmeste et særligt kvalificeret værn.

Der er her valgt den mulighed at opstille en bestemmelse, der giver en beskyttelse på linie med, hvad der gælder for personer, der handler i offentlig tjeneste eller hverv, jf. straffelovens § 119. Bestemmelsen i § 119 hjemler forhøjet straf på op til 6 års fængsel for bl.a. vold, ulovlig tvang og trusler over for personer, der virker inden for den offentlige tjeneste.

Det foreslås derfor at indsætte en tilsvarende bestemmelse for vidner i straffelovens kapitel 14 om forbrydelser mod den offentlige myndighed, hvor § 123 er ledig. Dette kapitel indeholder i forvejen bestemmelser, der sigter til at værne strafforfølgningen, jf. §§ 124 og 125. Eksempelvis beskytter § 125 strafforfølgningen ved at kriminalisere handlinger, der har til formål at hindre pågribelsen af den mistænkte og handlinger, der retter sig mod bevismaterialet.

Den foreslåede strafferamme i § 123 giver mulighed for en markant skærpelse af strafudmålingen i sager, hvor de i bestemmelsen nævnte strafbare handlinger begås over for vidner m.v.

Ved udformningen af lovforslaget har muligheden for at indsætte en generel skærpet strafudmålingsregel i straffelovens almindelige del været overvejet. I dette tilfælde ville en skærpet udmåling skulle foretages inden for de eksisterende strafferammer. Justitsministeriet har imidlertid foretrukket, at det i en bestemmelse i straffelovens specielle del, der omhandler de enkelte forbrydelsestyper, tydeliggøres at forulempelse af et vidne i en straffesag eller civil sag eller vidnets nærmeste er et selvstændigt delikt, som straffes inden for en betydelig skærpet strafferamme. På denne måde er det hensigten, at bestemmelsen skal få en betydelig præventiv virkning.

3.2. Retsplejelovens beskyttelsesregler (anonyme vidner).

3.2.1. Politiets og anklagemyndighedens erfaringer med det gældende forbud mod anonyme vidner.

233 Fremsatte lovforslag (undt. finans- og tillægsbev.lovforslag)

I tiden efter vedtagelsen af forbudet mod anonyme vidner har Folketingets Retsudvalg og enkelte medlemmer af Folketinget i en række tilfælde stillet spørgsmål til justitsministeren om vidneførsel i konkrete sager og om behovet for at ændre de nugældende regler, således at det igen bliver muligt at hemmeligholde et vidnes identitet for den tiltalte.

På denne baggrund har Justitsministeriet i 1988 og igen i 1990 anmodet Rigsadvokaten, Politidirektøren i København og Politimesterforeningen om en udtalelse om erfaringerne med de gældende bestemmelser, der som nævnt ikke giver mulighed for at hemmeligholde et vidnes identitet for den tiltalte i straffesager.

De modtagne udtalelser viser, at det i stort set alle politikredse jævnlige forekommer, at personer, som har været vidne til strafbare forhold, udtrykker stærk modvilje mod at afgive forklaring om deres iagttagelser, fordi de er bange for repressalier fra gerningsmanden eller personer i dennes omgangskreds.

Oplysningerne fra politikredsene viser endvidere, at vidnernes modvilje mod at afgive forklaring ofte kommer til udtryk på et meget tidligt stadium af sagerne.

Frygten kan resultere i, at anmeldelse slet ikke indgives til politiet, som på anden måde får oplysninger om de strafbare forhold, eventuelt ved anonyme oplysninger, eller i, at vidner til strafbare forhold undlader at henvende sig til politiet med oplysninger, som er af betydning for efterforskningen, eller ved politiets henvendelse oplyser ikke at have kendskab til det strafbare forhold.

Dette kan medføre, at sagen går i stå allerede under efterforskningen eller slutes ved påtaleopgivelse af bevismæssige grunde, og spørgsmålet om vidneforklaring i retten når derfor ikke at blive aktuelt.

Sammenfattende viser de modtagne udtalelser, at det ikke kan udelukkes, at forbudet mod anonyme vidner har medført en mere generel modvilje mod at indgive anmeldelse til politiet på grund af angst for repressalier. Denne uvilje kan have den konsekvens, at politiet ikke får kendskab til en stigende del af den kriminalitet – navnlig voldskriminalitet – der begås.

Endvidere viser udtalelserne, at forbudet mod anonyme vidner kan have medført øgede vanskeligheder for politiets efterforskning af alvorlige lovovertrædelser. Det er på denne baggrund politiets og anklagemyndighedens opfattelse, at der bør etableres en – meget begrænset – mulighed for i særlige tilfælde at kunne sikre et vidne anonymitet.

3.2.2. Retsplejerådets overvejelser og forslag.

Som nævnt under pkt. 2.2.2. anmodede justitsmi-

nisteren i december 1984 Retsplejerådet om en udtalelse om anonyme vidner.

Retsplejerådet afgav herefter i december 1985 betænkning nr. 1056/1985 om anonyme vidner.

Retsplejerådets indgående overvejelser om synspunkterne for og imod anvendelsen af anonyme vidner er mere udførligt gengivet i i betænkningen side 28-33, hvortil henvises.

Retsplejerådets flertal (Agersnap, Arildsen, Gamlemtoft-Hansen, Have, Kr. Mogensen og Rosenmeier) foreslog (betænkningen, side 35-38), at der gennemføres en udtrykkelig bestemmelse om, at indholdet af en vidneforklaring aldrig kan holdes hverken helt eller delvist hemmeligt for den tiltalte. Flertallet erkendte, at kravet om, at vidners forklaring skal gengives fuldt ud for den tiltalte, kan medføre, at truede vidner under påberåbelse af en vidnefritagelsesgrund vil nægte at afgive forklaring, fordi gengivelsen af forklaringen for tiltalte vil røbe deres identitet. Selv om dette kan betyde, at grundlaget for domfældelse af en skyldig svigter, fandt flertallet, at hensynet til retshåndhævelsen her må vige for hensynet til tiltaltes muligheder for et effektivt forsvar.

Flertallet fandt endvidere, at en tiltalt som altovervejende hovedregel bør vide, hvem der afgiver forklaring i sagen mod ham, og have adgang til at overvære afhøring af vidner. I særlige situationer, hvor der er tale om personer, som tilfældigt bliver vidne til en forbrydelse, og hvor væsentlige hensyn til vidnet gør det påkrævet, bør der dog efter flertallets opfattelse være mulighed for, at vidnets navn, stilling og bopæl hemmeligholdes for tiltalte. Hvis der ligefrem er tale om, at vidnets eller hans nærmestes liv eller helbred vil blive udsat for alvorlig fare, hvis tiltalte får kendskab til vidnet – vidnet har f.eks. tilfældigt overværet et drab i forbindelse med et rockeropgør – bør der være mulighed for yderligere at bestemme, at tiltalte skal fjernes fra retssalen, inden vidnet føres ind i retten og under vidnets forklaring, således at tiltalte ikke ser vidnet.

Efter flertallets forslag må de nævnte muligheder for at afskære tiltaltes kendskab til vidnets identitet ikke bringes i anvendelse, hvis det har betydning for tiltaltes forsvar, at tiltalte kender vidnets identitet. Reglerne forudsættes derfor i praksis anvendt i forbindelse med såkaldt *tilfældige vidner*, dvs. personer, som tiltalte ikke kender i forvejen og som tilfældigt overværer eller er offer for en forbrydelse.

Flertallet anførte i øvrigt, at man tillagde det betydning, at forslaget om adgang til i særlige tilfælde at begrænse tiltaltes kendskab til vidnets identitet gennemføres. I modsat fald vil der bestå en fare for udvikling mod en tilstand, hvor organiserede krimi-

nelle kan terrorisere også personer udenfor det kriminelle miljø fra at optræde som vidner.

Et *mindretal* på 2 medlemmer af retsplejerådet (Bækgaard og Hjorth) fandt det særdeles betænkeligt (betænkningen, side 38-41) fuldstændigt at afskære muligheden for at hemmeligholde dele af vidnets forklaring for den tiltalte. Mindretallet foreslog derfor, at den retstilstand, som er fastslået med Højesterets afgørelse gengivet ovenfor i afsnit 2.2.1. fortsat bør være gældende. Det fremhævedes i den forbindelse, at der på baggrund af afgørelsens præmisser må antages at gælde meget snævre grænser for, hvornår retten vil tillade vidneanonymitet, og at der ikke ses at være grundlag for frygt for, at disse grænser ikke vil blive respekteret af fremtidig retspraksis.

Mindretallet fremhævede endvidere, at det til bekæmpelse af særdeles alvorlig og farlig kriminalitet er nødvendigt at benytte vidner, hvis identitet og detaljerede forklaring må holdes skjult for den tiltalte og for andre. Som eksempel nævnes drab og gidseltagning som led i international terrorvirksomhed eller i opgør inden for organiserede forbrydergrupper. Mindretallet fandt, at det må befrygtes, at trusler og vold mod personer, der kan tænkes at ville vidne imod kriminelle, vil få et øget omfang, såfremt lovgivningen på forhånd udelukker enhver mulighed for at skjule en vidneforklaringens indhold for en tiltalt.

3.2.3. Justitsministeriets forslag.

Som det fremgår af de under pkt. 3.2.1. nævnte udtalelser fra politi og anklagemyndighed, viser erfaringerne med den i 1986 indførte retstilstand, at forbudet mod anonyme vidner kan have medført øgede vanskeligheder for politiets efterforskning og opklaring af alvorlige lovovertrædelser. Det er efter politiets og anklagemyndighedens opfattelse ønskeligt, at der sker en opblødning af det totale forbud mod hemmeligholdelse af et vidnes identitet.

Justitsministeriet finder på denne baggrund, men også under hensyn til de synspunkter, der er anført ovenfor, vedrørende sikringen af det enkelte menneskes beskyttelse mod overgreb og af beskyttelsen af retssamfundets funktionsdygtighed, at det gældende forbud mod hemmeligholdelse af et vidnes identitet bør ophæves, og at der i stedet bør indføres en begrænset adgang til at kunne hemmeligholde et vidnes identitet.

Justitsministeriet kan nu – som i 1986 – tiltræde indholdet af det forslag, som Retsplejerådets flertal har fremsat.

Det foreliggende forslag har imidlertid fået en no-

get anden lovteknisk udformning end forslaget fra 1986.

Baggrunden herfor er, at den ændring af retsplejelovens § 848, stk. 3, om adgang til at hemmeligholde oplysning om et vidnes bopæl for den tiltalte, som Folketinget ensstemmigt vedtog i maj 1987, efter Justitsministeriets opfattelse bør opretholdes ved siden af den foreslåede adgang til videregående hemmeligholdelse.

I overensstemmelse med strafferetsplejens såkaldte proportionalitetsgrundsætning, hvorefter der altid bør anvendes den mindst indgribende foranstaltning blandt flere mulige, er § 848 udformet således, at den foranstaltning, som er mindst indgribende overfor tiltalte findes i bestemmelsens første stykke, medens de mere indgribende foranstaltninger findes i stk. 2 og 3.

I forhold til forslaget fra 1987 er der medtaget en yderligere retssikkerhedsmæssig garanti, idet det lovfæstes, at rettens bestemmelse om anvendelse af reglerne om hemmeligholdelse af et vidnes identitet kan påkæres under domsforhandlingens forberedelse og under domsforhandlingen.

Som noget nyt i forhold til Retsplejerådets flertals lovudkast foreslås det indsat i retsplejelovens § 848, stk. 5, at retten afgør, om gengivelsen af en medtiltalts forklaring skal ske, før eller efter tiltalte selv har afgivet forklaring. Baggrunden for dette forslag er, at der hersker en vis retsikkerhed med hensyn til spørgsmålet om tidspunktet for rettens oplysning til en tiltalt om vidners eller medtiltaltes forklaring. Østre landsret afsagde i forbindelse med en større straffesag (gengivet i Ugeskrift for Retsvæsen 1982, s. 995) kendelse om, at tiltalte først skulle gøres bekendt med en medtiltalts forklaring, efter at han selv havde afgivet forklaring om det pågældende forhold. I en kendelse afsagt af Vestre landsret (gengivet i Ugeskrift for Retsvæsen 1990, s. 213) antages det imidlertid, at retsplejelovens § 848, stk. 2 – sammenholdt med den særlige bestemmelse i § 748, stk. 6, 2. punktum om afhøring under efterforskning – efter sin ordlyd må forstås således, at den tiltalte, inden han selv afhøres, skal have oplysninger om indholdet af medtiltaltes forklaring. På denne baggrund har rigsadvokaten foreslået retstilstanden afklaret ved indsættelse af en bestemmelse i retsplejelovens § 848 om dette spørgsmål. Spørgsmålet har endvidere været rejst fra dommerside.

Justitsministeriet finder, at det er af betydning, at retten i straffesager får mulighed for at tilrettelægge afgivelsen af forklaringerne i sagen på en sådan måde, at bevisisikkerhed og indbyrdes påvirkning af forklaringerne så vidt muligt undgås. Navnlig i sager, der omfatter stærkt belastede kriminelle og or-

ganiseret kriminalitet, er det efter Justitsministeriets opfattelse vigtigt at søge at forhindre, at den tiltalte får mulighed for at afpasse sin forklaring efter medtiltaltes forklaringer. Det er som nævnt retten, der efter en samlet afvejning af hensynet til sagens oplysning og hensynet til tiltalte afgør, om gengivelsen af et vidnes eller en medtiltalts forklaring i retten skal ske før eller efter tiltalte selv har afgivet forklaring.

De foreslåede bestemmelser i § 848 suppleres af retsplejelovens regler om dørlukning. Den beskyttelse af et vidne, der tilstræbes fremmet med lovforslaget, om hemmeligholdelse af et vidnes identitet og udelukkelse af den tiltalte fra at overvære vidnets forklaring kan blive illusorisk, hvis tilhørere – eventuelt med tilknytning til den tiltalte – kan overvære og referere forklaringen. I disse tilfælde vil det derfor være naturligt, at der også træffes beslutning om dørlukning, jf. retsplejelovens § 29.

3.2.4. Forholdet til Menneskerettighedskonventionen.

Spørgsmålet om, hvorvidt anonym vidneførsel strider mod Menneskerettighedskonventionens bestemmelser, har været forelagt Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol i en hollandsk straffesag (Kostovski-sagen). I denne sag fandt domstolen, at vidneførslen var i strid med menneskerettighedskommissionens bestemmelse om »fair trial«. Domstolen henviste bl.a. til, at end ikke tiltaltes forsvarer havde haft adgang til at overvære afhøringen af vidnerne og stille spørgsmål til dem. Endvidere var vidnerne ikke ført direkte for retten.

Som omtalt under pkt. 1 berører nærværende forslag ikke forsvarerens ret til i retten at overvære afhøringen af et vidne og stille spørgsmål til den pågældende. Justitsministeriet finder på denne baggrund ikke, at præmisserne i Menneskerettighedsdomstolens dom af 20. november 1989 i Kostovski-sagen kan tillægges afgørende vægt ved vurderingen af, om nærværende lovforslag strider imod Menneskerettighedskonventionens bestemmelser.

En gennemførelse af lovforslaget vil således efter Justitsministeriets vurdering ikke være i strid med Menneskerettighedskonventionens bestemmelser. Det tilføjes, at retsplejerådets betænkning 1056/1985, side 2627 indeholder en kort gennemgang om regler og praksis med hensyn til anonyme vidner i visse lande, herunder Holland.

3.2.5. Hørte myndigheder m.v.

Retsplejerådets betænkning har ved udgivelsen i 1985 været sendt til høring hos præsidenterne for Østre og Vestre Landsret, Københavns Byret og ret-

terne i Århus, Odense og Ålborg, Den Danske Dommerforening, Dommerfuldmægtigforeningen, Rigsadvokaten, Politidirektøren i København, Foreningen af politimestre i Danmark, Politifuldmægtigforeningen, Rigspolitechefen, Dansk Kriminalpolitiforening, Dansk politiforbund og Advokatrådet.

Endvidere har Justitsministeriet som nævnt i 1988 og 1990 anmodet Rigsadvokaten, Politimesterforeningen og Politidirektøren i København om udtalelser vedrørende erfaringerne med forbudet mod anonyme vidner.

4. Lovforslagets økonomiske og administrative konsekvenser.

Lovforslaget skønnes ikke at have økonomiske eller administrative konsekvenser af betydning for det offentlige.

5. Hørte myndigheder m.v.

Justitsministeriet har samtidig med fremsættelsen af dette lovforslag sendt forslaget til høring hos:

Præsidenterne for Østre og Vestre Landsret, Københavns Byret, Retten i Århus, Retten i Odense og Retten i Ålborg, Den Danske Dommerforening, Rigsadvokaten, Rigspolitechefen, Politidirektøren i København, Foreningen af politimestre i Danmark, Dommerfuldmægtigforeningen, Politifuldmægtigforeningen, Advokatrådet, Dansk Kriminalpolitiforening og Dansk politiforbund.

Bemærkninger til lovforslagets enkelte bestemmelser.

Til § 1

Til nr. 2.

Der henvises til de almindelige bemærkninger under pkt. 3.1.

Med den foreslåede bestemmelse i § 123 indsættes der i straffeloven en speciel regel, som giver en betydelig forbedret strafferetlig beskyttelse i tilfælde af strafbare handlinger udøvet over for vidner m.v. i straffesager eller civile sager.

Bestemmelsen vil særligt finde anvendelse i tilfælde, hvor der udøves vold, ulovlig tvang eller fremsættes trusler med det formål at udøve pression over for et vidne, der står over for at skulle afgive forklaring over for politiet eller retten i en straffesag eller over for retten i en civil sag, samt i tilfælde, hvor de pågældende handlinger udføres som udtryk for hævn eller med henblik på at udøve repressalier over for det pågældende vidne i anledning af en afgivet forklaring i en straffesag eller civil sag. Trusler om vold er udskilt som en selvstændig handling for dermed at markere, at fremsættelsen heraf også vil være

strafbar, f.eks. i et tilfælde, hvor der er tale om efterfølgende trusler mod offeret om øretæver eller lignende vold, der ikke falder ind under § 266 og heller ikke sker som led i ulovlig tvang.

Til § 2

Til nr. 1.

Ved bestemmelsen skabes der som en naturlig konsekvens af bestemmelsen i lovforslagets § 2, nr. 2, hjemmel til i særlige tilfælde at meddele forsvareren pålæg om ikke at videregive oplysning om et vidnes navn, stilling og bopæl til den tiltalte i perioden fra efterforskningens afslutning og indtil retten under domsforhandlingen har taget stilling til spørgsmålet om eventuel hemmeligholdelse heraf.

I Retsplejerådets betænkning nr. 1056/1985 foreslog rådets flertal, at der indførtes en sådan hjemmel til at give forsvareren pålæg om hemmeligholdelse. Der henvises herom til de almindelige bemærkninger pkt. . og til betænkningen side 43-44. I overensstemmelse med den gældende affattelse af bestemmelsen i retsplejelovens § 835, stk. 2, tillægges kompetencen til at træffe afgørelse herom anklagemyndigheden, men afgørelsen kan af forsvareren indbringes for retten også under domsforhandlingens forberedelse jf. retsplejelovens § 968, stk. 2.

Forslaget indebærer, at oplysning om et vidnes identitet, bopæl og opholdssted kan hemmeligholdes for sigtede/tiltalte under hele sagens forløb, under efterforskningen i medfør af de gældende bestemmelser i § 745, stk. 4, og § 748, stk. 6, og herefter i medfør af forslagene til ny § 835, stk. 2, og § 848, stk. 3.

Til nr. 2.

Den foreslåede affattelse af bestemmelsen i retsplejelovens § 848 følger i alt væsentligt de principper for anvendelse af anonyme vidner som Retsplejerådets flertal foreslog i betænkning nr. 1056/1985. Der henvises til betænkningen side 35-38 og 44-46.

Den gældende bestemmelse i retsplejelovens § 848, stk. 3, om adgang til at hemmeligholde oplysning om et vidnes bopæl for den tiltalte er imidlertid indarbejdet i forslaget til et nyt stk. 2 i § 848. Endvidere er betingelsen om, at hemmeligholdelsen skal være uden betydning for tiltaltes forsvar affattet i overensstemmelse hermed.

Den foreslåede bestemmelse suppleres med retsplejelovens regler om dørlukning. I tilfælde, hvor retten bestemmer, at et vidnes navn, stilling og bopæl ikke må oplyses for den tiltalte, og at den tiltalte skal forlade retssalen under vidnets forklaring, vil det i reglen være hensigtsmæssigt, at der træffes be-

stemmelse om dørlukning, jf. retsplejelovens § 29, for at undgå, at vidnets identitet kan røbes ad denne vej.

Endvidere foreslås som en særlig retsgaranti, at afgørelsen om hemmeligholdelse af et vidnes identitet og om udelukkelse af den tiltalte fra at overvære forklaringen træffes ved kendelse, og at sådan kendelse kan påkæres også under domsforhandlingen eller under dennes forberedelse, jf. retsplejelovens § 968, stk. 2.

Træffes beslutningen under landsrettens behandling af en ankesag, følger det af den almindelige regel i retsplejelovens § 968, stk. 3, at kære kræver tilladelse fra Justitsministeriet.

Den foreslåede affattelse af § 848, stk. 5, 2. punktum er ny. Bestemmelsen skal ses på baggrund af, at der har vist sig at herske en vis retsikkerhed vedrørende spørgsmålet om, hvorvidt gengivelse af en medtiltaltes forklaring skal ske, før eller efter at tiltalte selv har afgivet forklaring. Der henvises herved til det under punkt 3.2.3. anførte. Efter den foreslåede bestemmelse afgør retten i tilfælde, hvor en tiltalt har måttet forlade retssalen, mens et vidne eller en med-

tiltalt afhøres, om gengivelsen af forklaringen for tiltalte skal ske før eller efter, at tiltalte selv har afgivet forklaring. I de fleste tilfælde vil det være naturligt og helt ubetænkeligt at gengive forklaringen inden tiltalte selv afgiver forklaring. I enkelte tilfælde, navnlig vedrørende stærkt belastede kriminelle og organiserede kriminalitet – kan der imidlertid være grund til at tro, at tiltalte, hvis forklaringen gengives, inden tiltalte selv afgiver forklaring, vil afpasse sin forklaring efter f.eks. en medtiltaltes forklaring. Herved kan retten udelukkes fra at opnå en uforbeholden forklaring af tiltalte selv. I sådanne tilfælde afgør retten efter en afvejning af på den ene side hensynet til sagens oplysning og på den anden side hensynet til tiltaltes mulighed for at varetage sine interesser, om gengivelsen af den tidligere afgivne forklaring skal ske efter at tiltalte selv har afgivet forklaring.

Den foreslåede bestemmelse berører som nævnt i de almindelige bemærkninger ikke forsvarerens ret til at overvære vidners eller medtiltaltes forklaring og stille spørgsmål til de pågældende.